

Eesti Keskkonnaühenduste Koda
Päästame Eesti Metsad MTÜ

Kliimaministeriumile

Teie: 12.08.2024 nr 1-4/24/3855 ja
12.08.2024 nr 1-4/24/3864
Meie: 13.09.2024 nr 1-5/24/6344

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Päästame Eesti Metsad MTÜ seisukoht looduskaitseaduse ja metsaseaduse muutmise eelnõude kohta

Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) ja Päästame Eesti Metsad MTÜ (PEM) soovivad juhtida tähelepanu, et kooskõlastamisele saadetud mahukas eelnõude pakett on kavandatud **olulised muudatused senises regulatsioonis, nt istandike rajamise võimaldamine ja kaitsealade ettepanekute tegemise õiguse ulatuslik piiramine, mida pole eelnevalt huvipooltega laiemalt arutatud** ega nende mõju analüüsitud, samas puuduvad pikalt ühiskonnas arutatud ning laia toetust omavad teemad nagu pesitsusrahu ja kodumetsade kaitse.

Lisaks teeb meile muret, et nii suure mõjuga eelnõude paketi kooskõlastamiseks on võimaldatud vaid 30 päeva perioodil, mis langeb kokku mitmete oluliste keskkonnavaldkonna eelnõude nagu kliimakindla majanduse seaduse ja Natura hindamise loomise eelnõu avaliku konsultatsiooni ning teiste olulise mõjuga keskkonnavaldkonna regulatsioonide – nt kaevanduslubade andmisel riigi huvi hindamise juhendid ja Arhusi konventsiooni täitmise küsimustik – tagasiside andmise perioodiga. Selline ühe valdkonna eelnõude ja konsultatsioonide arvukus samal ajaperioodil muudab keskkonnaühendustel eelnõude täismahus läbi analüüsimise ja tagasisidestamise väga keerukaks, **mistõttu toome alljärgnevalt välja vaid kõige olulisemad punktid looduskaitseaduse ja metsaseaduse ning jahiseaduse muutmise eelnõudes.**

Käesolevas dokumendis on kokku koondatud Eesti Keskkonnaühenduste Koja liikmesorganisatsioonide ning koja kandidaatliikme Päästame Eesti Metsad MTÜ ettepanekud.

SISUKORD

I Looduskaitseseaduses kavandatavad muudatused

1. 30% kaitstava maa ja mere osakaal

ETTEPANEKUD

2. Kaitse tõhusus 30% hulka arvatavatel aladel

ETTEPANEK

3. Kaitse alla võtmise ettepaneku tegemise õigus ja menetlus

ETTEPANEKUD

4. Raied kaitseala piiranguvööndis

ETTEPANEKUD

5. Kuupäevaline pesitsusrahu

ETTEPANEK

6. Loodusreservaadis looduse kaitse eesmärgil lubatavad tegevused

ETTEPANEKUD

7. Senisest ulatuslikum teede ja tehnorajatiste lubamine sihtkaitsevöönditesse

ETTEPANEK

II Metsaseaduses kavandatavad muudatused

1. Istandikud

ETTEPANEKUD

2. Püsimetsanduse defineerimine

ETTEPANEK

3. Metsanduse arengukavast (MAK) loobumine

ETTEPANEK

4. Kodumetsade kaitse

ETTEPANEK

III Jahiseaduses kavandatavad muudatused

ETTEPANEKUD

I Looduskaitseseaduses kavandatavad muudatused

EKO tervitab LKS muudatuste punkte **2** ja **3**, mis täiendavad püsielupaikade (PEP) mõistet ja lisavad kaitse alla võtmise eelduste loetellu tingimuse „tähtsus ökosüsteemide sidususe tagamisel“. Samuti punkte **8**, **13**, **16**, **26** ja **31**, mis täpsustavad poollooduslike koosluste (PLK) kaitseks kehtestatud korda. Nendel muudatustel on eeldatav positiivne mõju PEP'e asustavate kahanevate liikide arvukusele ja populatsioonidünaamikale, aga ka PLK'dele.

Paraku ei kompenseeri eelmainitud punktid neid LKS muudatusi, millel on eeldatav negatiivne mõju nii elurikkusele kui kaitstavate objektide loodusväärtustele. Mitmed ettepanekud võivad kaasa tuua hoopis märkimisväärse kahju nii metsade elustikule kui ka terviklikele loodusmaastikutele.

1. 30% kaitstava maa ja mere osakaal

EKO tervitab 30% kaitstava maismaa osakaalu eesmärki. **Samas on absoluutselt vastuvõetamatu merealal 30% kaitse eesmärgist kõrvalehiilimine.** Euroopa Liidu elurikkuse strateegia ja globaalne Kunmingi-Montreali elurikkuse raamistik näevad mõlemad ette 30% eesmärgi nii maal ja sisevetel kui ka merel.

Teiseks ei ole eelnõus pakutud sõnastusest selgelt ega üheselt aru saada, kas 30% piir oleks ka maksimaalseks võimalikuks kaitsealade määraks, nn "laeks", mis tähendab, et selle ületamisel ei saa uusi alasid kaitse alla võtta, ilma et tuleks mõni teine ala kusagil mujal kaitse alt välja arvata.

EKO on seisukohal, et sellise **ülempiiri seadmine ei arvestaks looduse tegeliku kaitse vajadusega ning oleks vastuolus EL loodusedirektiiviga.**

Kahaneva arvukusega liigid ja nende elupaigad ei pruugi 30% piiri raames saavutada soodsat seisundit, mistõttu võib seaduses kaitstavate alade ülempiiri määramine suurendada elurikkuse kahanemist ja olla vastuolus EL linnu- ja loodusedirektiivi eesmärkidega. Kaitsealadele maksimaalse piiri kehtestamine piirab niisiis oluliselt võimalusi kaitsta loodust liikide ja koosluste reaalse seisundi järgi. **Rõhutame, et eesmärk on ka EL strateegiates sõnastatud kui "vähemalt 30%" ja nii tuleb see sõnastada ka Eesti seaduses.**

Asjakohane on seada eesmärgile ka konkreetne saavutamise aasta, sarnaselt EL elurikkuse strateegiale hiljemalt 2030. Väärib märkimist seegi, et elurikkuse strateegias on kirjas lisaks üldisele 30% tõhusa kaitse eesmärgile ka range kaitse künnis, milleks on vähemalt kolmandik kaitstavast alast ehk 10% maast ja merest.

ETTEPANEKUD

Kaitsealade osakaalu ülempiiri ei seata ning 30% eesmärk seatakse ka merealadele. Plaanitav LKS § 2 lg 3 sõnastatakse: *"Käesoleva seaduse §-s 1 ja käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud eesmärkide saavutamiseks tagatakse riiklik kaitse vähemalt 30% ulatuses maismaal ja vähemalt 30% ulatuses merel hiljemalt 2030. aastaks."*

2. Kaitse tõhusus 30% hulka arvatavatel aladel

Eelnõus kavandatav LKS § 2 lg 3 viitab riiklikule kaitsele, ilma seda defineerimata. Juhime tähelepanu, et „riikliku kaitse“ mõiste defineerimine üksnes eelnõu seletuskirjas ei ole õiguspärase, kui 30% käsitletakse määrana, millel on konkreetsed õiguslikud tagajärjed. Selline lahendus oleks olulises vastuolus õigusselguse põhimõttega.

Teiseks ei saa nõustuda seletuskirjas pakutud sisulise lähenemisega riikliku kaitse mõistele. Eelnõu seletuskirja kohaselt mõeldakse riikliku kaitse all *„riiklike kaitsealade, hoiualade, püsielupaikade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse alla võtmist, ranna- ja kalda kaitset (va tiheasustusalad), lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade kaitset, vääriselupaikade kaitset riigi maal, LoD I lisa elupaikade ning loodus- ja*

põlismetsade kaitset riigi maal ning I ja II kategooria liikide kaitset looduskaitseseaduse isendikaitse regulatsiooni alusel (taimede, samblike ja seente kasvukohtade kaitse).“

Seletuskirja kohaselt on ministeeriumi vaates „riikliku kaitsega“ niisiis hõlmatud nii kaitse alla võetud objektid kui igasugused muud alad, millele kehtivad LKS-st või muust seadusest tulenevad majandustegevuse piirangud. Selline lähenemine ei ole põhjendatud ega kooskõlas EL elurikkuse strateegiaga.

EL elurikkuse strateegia kohaselt peavad määratud alad täiendama Natura 2000 võrgustikku või olema hõlmatud riiklike kaitsekavadega. Kõikidel kaitsealadel peavad olema selgelt kindlaks määratud kaitse-eesmärgid ja -meetmed.

Seletuskirja loetelus esitatud objektidest vastab vaid osa EL elurikkuse strateegia tingimustele. Kahjuks puudub seletuskirjas analüüs või isegi elementaarne ülevaade, milles oleks selgitatud, millised kaitsetingimused erinevatel aladel kehtivad ja mille põhjal on ministeerium veendunud, et need võib arvata tõhusa kaitsega alade hulka.

Seletuskirja kohaselt on loetud 27,7% hulka muuhulgas mitmed alad, mille kaitse kehtivas õiguses on EKO hinnangul ebamäärane või ei toimi praktikas piisavalt, mistõttu need ei saa kuidagi vastata kavandatava LKS § 2 lg 3 „riikliku kaitse“ määratlusele:

- **Ranna ja kalda piiranguvööndis** kehtivad küll LKS §-des 34-41 sätestatud tegevuspiirangud, ent ei ole selgelt määratletud kaitse-eesmärgi ega kehtestatud meetmeid nende saavutamiseks. LKS § 37 lg 2 kohaselt on ranna ja kalda piiranguvööndi metsade kaitse eesmärk vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine, elurikkust ega koosluste kaitset ei ole nimetatud. Ka poollooduslike koosluste kaitseks rannal ja kaldal ei ole piisavalt õiguslikke tagatiseid. Praktikas on piirangutest tehtud hulgaliselt erandeid, mh on teada pikaajaline probleem ebaseadusliku ehitustegevusega, mida ei ole seni suudetud tõhusalt ohjata.
- **Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade kaitse** seisneb LKS § 51 lõikes 1 sätestatud keelus uute paisude rajamiseks ning olemasolevate rekonstrueerimiseks ulatuses, mis tõstab veetaset. Samas lubab VeeS § 174 lg 3 sellistel jõgedel paisudel toimida, kui on tagatud kalade läbipääs – viimasest kohustusest saab Keskkonnaamet VeeS § 174 lg 4 alusel aga omaniku „kaalukal põhjusel“ vabastada. Mis on need kaalukad põhjused, selle sisustamiseks kriteeriumid puuduvad. EKO hinnangul saab lugeda kaitse tõhusaks üksnes nendel lõhejõgedel, mis on Natura 2000 võrgustiku osad ehk kaitstud ka hoiuala või riikliku kaitsealana.
- **Vääriselupaikade** kaitse riigimaal ei ole käsitletav tõhusa kaitsena, kuna nende raiumise keeld tuleneb üksnes ministri määrusest¹ ning "erandkorras" on siiski lubatud raiet teha (määruse nr 2 § 26.1 lg 2). Mida lugeda erandkorras, ei ole defineeritud. Samuti pole sätestatud kaitse-eesmärgi ega meetmekavasid VEPide kaitseks. Lisaks on Keskkonnaamet asunud seisukohale, et ametil on õigus vääriselupaiku registrist kustutamise otsustamisel lähtuda mitte üksnes VEPi väärtusest, vaid kaaluda ka mõne suurprojekti rajamise huvi.²

¹ Keskkonnaministri 4.01.2007 määrus nr 2 "Vääriselupaiga klassifikaator, valiku juhend, kaitse korraldamine ning vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja kasutusõiguse tasu arvutamise täpsustatud alused", <https://www.riigiteataja.ee/akt/113072023065>

² Nt Keskkonnaameti 2.09.24 vastuses MTÜ Rohelise Pärnumaa teabenõudele on selgitatud, et VEPide registrist kustutamisel on arvestatud Rail Balticu kui "suure riikliku ja avaliku huviga

- **Loodusdirektiivi I lisa elupaikade** kaitse riigimaal on tagatud üksnes kaitstavatel loodusobjektidel ja sedagi üksnes juhul, kui nende kaitse on loodusobjekti kaitse-eesmärgiks seatud.
- **I ja II kategooria liikide kaitset** LKS isendikaitse regulatsiooni alusel ei saa tõhusaks lugeda. Isendikaitse regulatsioon LKS-s ei taga tõhusat kaitset, kuna isendi kahjustamise ja häirimise keelu tagamiseks puudub tõhus kontrolli- ja rakendusmehhanism. Ka Riigikohus on leidnud, et näiteks LKS § 55 lg 6.1 järgimine võib praktikas olla seotud suurte raskustega ([RKHKo 3-21-979](#), p 26).

Lisaks kordame üle EKO varasema seisukoha, et metsade puhul ei saa lugeda tõhusaks elurikkuse kaitseks kaitsekorda, millega uuendusraied on lubatud. Samuti takistab elurikkuse kaitse tõhusust olemasolevatel kaitsealadel kuivendustegevus nii kaitstavate alade sees kui naabruses, millel on väga tugev negatiivne keskkonnamõju kooslustele ja liikidele.³

ETTEPANEK

Määratleda seaduse tasandil, et 30% hulka loetakse üksnes riiklike kaitsealade, püsielupaikade, üksikobjektide ja hoiualadena kaitse alla võetud alad. Kaitsealade ja püsielupaikade piiranguvööndid saab seejuures lugeda tõhusalt kaitstud aladeks üksnes juhul, kui alade kaitse-eesmärgiks olevate liikide, koosluste ja elupaikade soodsat seisundit ohustavad tegevused (nt uuendusraie, lausaline kuivendus) on keelatud ja regulatsioon võimaldab taastamistegevusi.

3. Kaitse alla võtmise ettepaneku tegemise õigus ja menetlus

Eelnõuga on kavas muuta LKS § 8 lõiget 1, mis kehtiva LKS kohaselt annab igaühele õiguse esitada loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanekuid. **Edaspidi saaks neid ettepanekuid esitada vaid Keskkonnaamet.** Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks ka LKS § 8 lõiked 2–5, mis sätestavad nõuded kaitse alla võtmise ettepanekute vormistamisele ja põhjendamisele.

EKO leiab, et plaanitav muudatus toob kaasa väga olulise õigusliku muudatuse, kuna **vähendab oluliselt igaühe, sh keskkonnaühenduste võimalusi teha efektiivseid kaitse alla võtmise ettepanekuid.** Seletuskirja kohaselt saab menetlusi edaspidi läbi viia HMS sätete kohaselt. EKO ei nõustu viitega, nagu tuleneks HMS-st samaväärne ettepaneku tegemise õigus kui kehtivast LKS-st. HMS alusel on isikul võimalik küll taotleda haldusmenetluse algatamist, ent haldusorganil ei ole kehtiva LKS-ga võrreldavaid õiguslikke kohustusi sellise ettepaneku menetlemisel ja tagasilükkamise põhjendamisel. Lihtsamalt öeldes saaks Keskkonnaamet edaspidi vastata ettepaneku tegijale eitavalt ka lühikese kirjaga „aitäh, kaalusime teie ettepanekut, aga ei pidanud seda põhjendatuks“, samas kui ettepaneku tegijal puuduksid õiguskaitsevahendid (nt kohtusse pöördumise võimalus) menetluse läbiviimise nõudmiseks. Kehtiv õigus sellist olukorda ei võimalda, vaid ettepanekut tuleb LKS nõuete kohaselt menetleda.

raudteetaristu projekti” rajamise huviga. Vt KeA 02.09.2024 kiri nr 2-6/24/289-2, <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=cf8e7453-ec49-41ed-838b-da4fd80d5ea4>

³ Vt üksikasjalikumaid selgitusi EKO 2023. a ettepaneku (<https://eko.org.ee/elurikkus>) lisast: https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/5612_Lisa%201_Maismaaosa_2.pdf

Keskkonnaühendused on senise regulatsiooni alusel saanud olla riigile oluliseks partneriks, **panustades oma ressursside ja ekspertteadmistega kaitsealade loomise ettepanekute väljatöötamisel ning loodusväärtuste kohta andmete kogumisel.**

Normi sõnastuse kohaselt tooks muudatus kaasa ka selle, et kaitse alla võtmise algatajal **ei ole enam kohustuslik tellida ekspertiisi ega kaasata vastava ala eriteadmistega isikut (eksperti), nagu näeb ette kehtiv LKS § 8 lg 3.** Seletuskirjas märgitakse: *“Ka täna on Keskkonnaameti ülesandeks hinnata väljastpoolt tulevaid kaitse alla võtmise ettepanekuid sisulisest aspektist. Keskkonnaamet vaatab kõik laekunud ettepanekud üle ja annab hinnangu (ekspertiisi) kaitse alla võtmise algatamise põhjendatuse kohta, seega muudatus ei too kaasa olulisi muutusi praktikas. Väheneb bürokraatia ja algatamisele jõuavad üksnes juba läbi analüüsitud ettepanekud.”*

EKOle jääb arusaamatuks seletuskirja lause *„väheneb bürokraatia ja algatamisele jõuavad üksnes juba läbi analüüsitud ettepanekud“*. Seletuskirjas ei ole selgitatud, milles seisneb praegune liigne bürokraatia ning kas praegu jõuavad algatamisele ka põhjendamatud kaitse alla võtmise ettepanekud. Seletuskirjas puudub info, kui palju praegu kaitse alla võtmise ettepanekuid esitatakse ja menetletakse, kui suur on sellega seotud halduskoormus jne.

EKO leiab, et kavandatav **muudatus ei lahenda loodusobjektide kaitse alla võtmise menetluse kitsaskohti, vaid süvendab neid.** LKS § 8 lõikes 3 ettenähtud ekspertiisi tellimise kohustus tagab, et loodusobjektide kaitse alla võtmisel on arvestatud esmajoones nende kaitseväärtusega ning et menetlusosalistele on arusaadav, millise kaalumise tulemusena lõppotsuseni jõuti. Riigikohtu praktikas on selgelt leitud, et *„nõuetekohase ekspertiisi korraldamata jätmine on oluline menetlusrikkumine, mis annab aluse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse tühistamiseks“*. ([RKHKo 3-3-1-57-09](#), p 18) Seega on tegemist olulise menetlusnõudega. Ehkki Keskkonnaametile jääb ka edaspidi võimalus eksperthinnanguid tellida, toob plaanitav seadusemuudatus kaasa selle, et ekspertiisi tellimise otsustus jääks Keskkonnaameti suvaotsuseks. Kui kaitseväärtuse hindamine jääb täielikult üksnes Keskkonnaameti ülesandeks ning kaob üleüldse kohustus seda eksperthinnangu vormistada, väheneb menetluse läbipaistvus ning otsused võivad hakata sõltuma rohkem (päeva)poliitilistest kaalutlustest. Et praktikas on see suundumus juba tekkinud, nähtub selgelt 2022. a avalikuks tulnud kaitse planeerimise komisjoni protokollidest.⁴

Ilmekaks näiteks selle kohta, kuidas üksnes Keskkonnaameti poolne hinnang ei pruugi arvestada ala loodusväärtustega, on Kivisaare kaitseala kaitse alt väljaarvamise menetlus, mida ELF kirjeldab juhtumianalüüsis, mis on saadetud 2023. a mais ka Keskkonnaametile.⁵ See juhtum näitab, et alade kaitse alt väljaarvamisel ei viida praktikas läbi LKS § 8 lõikes 3 ettenähtud ekspertiise ning kui hinnangu annab Keskkonnaameti spetsialist, ei ole praktika läbipaistev.⁶ Keskkonnaühenduste poolt loodusväärtuste ning ala kaitseväärtuse kohta

⁴ „See, mida Erametsaliit arvab, on meie majas väga oluline.“ Looduskaitsealade süüdi ja surma suunab salapärane komisjon. Õhtuleht, 22.02.22.

<https://www.oh tuleht.ee/1055405/see-mida-erametsaliit-arvab-on-meie-majas-vaga-oluline-looduskaitsealade-sundi-ja-surma-suunab-salaparane-komisjon>

⁵ Eestimaa Looduse Fondi 18.05.23 märgukiri Keskkonnaametile “Kaitse-eeskirjade menetlemise probleemid metsaelupaikade ja -liikide kaitsmisel”, Keskkonnaameti dokumendiregistris:

<https://adr.envir.ee/et/document.html?id=2702045d-ce1c-4168-9c1f-f4f40ea36f2f>

⁶ KeA on tuginenud mh kohtulahenditele asjas nr 3-18-1611

(<https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?fid=266646233>), mille kohaselt ei eelda LKS § 8 lg

esitatud info lükatakse aga kergekäeliselt kõrvale, isegi kui tegemist on eksperthinnangutega. Ühe võimalusena, kuidas paremini ala kaitseväärtusi ohustavaid tegureid kaardistada ja asjakohaseid piiranguid seada, on ELF märgukirjas välja toonud just erapooletu ekspertiisi kasutamise, mis konkreetse ala olusid põhjalikumalt arvesse võtaks.

Lisaks eelnevale **muutuksid muudatuse tulemusena arusaamatuks kohaliku tasandi kaitstava loodusobjekti kaitse alla võtmise menetluse nõuded**, kuna praegu järgivad ka KOV-d LKS § 8 lõigetes 2–5 sätestatud menetlust (ekspertiisi tellimine jm). Seletuskirjas viidatakse, et menetlus tuleb läbi viia HMS-s sätestatud korras, ent sel juhul jäävad nõuded liiga üldiseks, et KOV-d suudaks menetlusi päriselt läbi viia. Keskkonnaõiguse Keskus on viimase 15 aasta jooksul nõustanud mitmeid KOVe kohalike kaitsealade loomisel ning neis menetlustes on ilmnenud, et KOV-de jaoks on isegi LKS-s praegu kehtestatud menetluse nõuded liiga ebaselged ja üldised.

Kliimaministerium on EKO-le kinnitanud⁷, et senisel kujul kaob ka kaitse alla võtmise ettepaneku esitamise kaasnenu ajutise kaitse tagamine projekteeritavatele kaitsealadele, mis on seni võimaldanud loodusväärtuste säilitamist enne kaitse alla võtmise otsustamist. Sellega **võib kaasneda väga oluliste kaitset vajavate loodusväärtuste hävimine**.

Eelnõu seletuskirjast ei nähtu, et muudatuste planeerimisel eeltoodud teemadele üldse oleks mõeldud või muudatuse laiema mõjuga arvestatud. Kliimaministeriumi suuliste selgituste kohaselt oli muudatuse eesmärgiks üksnes see, et laekuvaid ettepanekuid ei peaks edaspidi menetlema Kliimaministerium, vaid Keskkonnaamet, muutes asutuste omavahelise tööjaotuse selgemaks.

EKO leiab, et valdkonnasisese tööjaotuse paremaks lahendamiseks peab leiduma muid viise kui kehtiva seaduse põhimõtteline muutmine nii, et teised menetlusosalised jäävad õigusteta või õiguslikult ebamäärasesse olukorda. Erinevate kärbete valguses on arusaadav soov protsesse võimalikult lihtsustada, kuid praegu planeeritav muudatus võib pikas plaanis kaasa tuua ettemääramatut kahju (sh rahalist kahju riigile).

ETTEPANEKUD

- 1) loobuda eelnõus LKS § 8 muutmisest ja jätta see kehtima praeguses sõnastuses;
- 2) vaadata kaitse alla võtmise menetluste teema edaspidi sisuliselt üle, kaasates sellesse ülevaatamisse ka keskkonnaekspertid ja vabaühendused.

4. Raied kaitseala piiranguvööndis

Punktidega **9, 28, 33** ja **102** muudetakse lubatavate raiete tegemist kaitstavatel loodusobjektidel. EKO tervitab, et muudatused keelaksid kaitsealadel lageraied ja veerraied. Kaitsealade lagedaks raiumise vastu on meelsust avaldanud ka näiteks üle kahe tuhande kodaniku avalikus pöördumises Riigikogu poole.⁸

3 ekspertiisi koostamist haldusala välise eksperdi poolt. Selle kohtuasja lahendi järeldusi ei saa aga laiendada kõigile juhtumitele.

⁷ Kliimaministeriumi, EKO ja PEM kohtumisel antud seadusemuudatuste küsimustes 03.09.2024.

⁸ <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/1110-avalik-p%C3%B6%C3%B6rdumine-kaitsealade-kaitseks>

Sellegipoolest oleksid praeguse eelnõu kohaselt kaitsealade piiranguvööndites jätkuvalt lubatud teised uuendusraied (aegjärgne ja häilraie). Ehkki seletuskiri väidab, et aegjärgse ja häilraiega on võimalik metsa uuendada elurikkust ja maastikuilmet vähem mõjutades, on lõpptulemuseks siiski lage ala – lihtsalt raied toimuvad mitme aasta jooksul ja/või sanitaarraiega kombineerides. Praktika näitab, et kaitsealuste metsade puhul kasutatakse uuendusraiate võimalusi hoogsasti ära. Näiteks on nõnda järk-järgult lagedaks raiutud [Lahemaa rahvusparki](#). Samuti on Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndi metsadest viimase kümne aasta jooksul [lageraiutud 19,8%](#).

Piiranguvööndites jätkuvalt lubatud uuendusraiate toimet ei suuda kaitsealad piisavalt kaitsta kahaneva arvukusega metsaliikide elupaikasid ega parandada nende arvukust. Selliste kriitiliste liikide hulka kuuluvad nt metsis (*Tetrao urogallus*) ja kassikakk (*Bubo bubo*). Suurte loodusväärtustega metsad muutuvad vaesemaks nii struktuuri kui liigirikkuse poolest. Samuti muutuvad nad vastuvõtlikumaks tormidele ja kahjuritele.

Elurikkuse seisukohast ei ole põhjendatud lubada kaitsealustes hall-lepikutes lageraied ja veerraied (kuni 0,5 hektaril). Seletuskirja järgi on sätte eesmärgiks lubada metsade uuendamine väärtuslikumate puuliikidega, mis toetavad elurikkuse ja kaitse-eesmärkide säilimist pikas perspektiivis. Kindlasti ei ole looduskaitsealade (sh piiranguvööndite) eesmärk puistu uuendamine teiste kasvuomadustega liikidega. Kaitsealadel säilitavad elurikkust ja täidavad kaitse-eesmärke just looduslikus seisundis, uuendusraieteta puistud. Hall-lepikud on viljakad kooslused, kus võib esineda nii liigirikas metsaelustik (sh suure pesitsustihedusega linnustik) kui ka inventeerimata vääriselupaigad ja poollooduslikud kooslused. Seega võib ka poolehektariline lageraielank kahjustada kaitsealuseid loodusväärtusi. Juhul, kui raie lubamise eesmärk on seotud ala kaitse-eesmärgiga, tuleks seda korraldada kujundusraietega. Kui raie lubamise eesmärk on võimaldada kohalikel maaomanikel küttepuitu varuda, on seda võimalik lubada ka valikraietega.

Eelnõu jätab paraku ka tulevikus võimaluse erinevaid raieviise kombineerides suuri alasid kaitsealadel lühikese perioodi vältel lagedaks raiuda. Muuhulgas jääb alles võimalus teha raieid metsakaitseeksperimenti alusel vastavalt MS § 29 lõikele 12. Teeme ettepaneku kaitsealadel sanitaarraie lubamise erandit mitte rakendada.

Eelnõuga muudetakse ka LKS lisa "Valik-, häil- ja aegjärgse raie tingimused kaitstaval loodusobjektidel ja ranna ja kalda piiranguvööndis". Lisas sätestatud tingimused ei lahenda aga praktikas levinud probleemi, kus erinevaid raieid (nt sanitaarraieid muude raietega) kombineerides on võimalik alad lagedaks raiuda. Olukorda lahendaks ka varasemalt looduskaitsealadel kasutatud regulatsioon, kus sanitaarraie kui kohatu meetod ei ole kasutusel kaitsealadel, sest kaitsealade eesmärk ei ole metsa nõ sanitaarse seisundi parandamine.

ETTEPANEKUD

- 1) Keelata kaitsealade piiranguvööndis kõik uuendusraied ning säilitada piiranguvööndis vaid täna kehtivad püsimeetsanduse võimalused.
- 2) Taastada varasemalt kasutusel olnud regulatsioon mitte lubada kaitsealadel sanitaarraieid.
- 3) Lisada nõue, et raie korral kaitsealadel peab täius jääma alati minimaalselt 50%.

- 4) Sätestada kaitstavatel aladel raie teostamise masinapargi raskuse piirang.

5. Kuupäevaline pesitsusrahu

EL elurikkuse strateegia ja Eesti võetud kohustused näevad ette säästvate metsamajandamispraktikate kasutamist, et peatada elurikkuse vähenemine. Eesti Vabariigi põhiseadus sätestab, et loodusvarasid tuleb majandada säästlikult (PS § 5). Metsaseaduse eesmärk on tagada metsa kui ökosüsteemi kaitse ja säästev majandamine. Säästev majandamine on samas seaduses muuhulgas defineeritud kui elustiku mitmekesisust ning elujõulisust tagav majandamine.

18. augustil 2024 jõustunud EL taastamismääruse kohaselt peaksid liikmesriigid linnu- ja loodusdirektiivi eesmärkide saavutamiseks kasutusele võtma taastamismeetmed, et tagada kaitsealuste elupaikade ja liikide, sealhulgas loodusliku linnustiku taastumine liidu aladel, muu hulgas ka sellistel aladel, mis ei kuulu Natura 2000 alade alla. Taastamismääruse metsaökosüsteemide taastamist reguleeriv art. 12 lg 2 kohaselt tuleb saavutada riigi tasandil levinud metsalinnustiku indeksi kasvusuundumus, mida mõõdetakse alates määruse jõustumisest kuue-aastaste perioodide kaupa, kuni saavutatakse artikli 14 lõike 5 kohaselt kindlaks määratud rahuldavad tasemed.

Eesti Ornitoloogiaühingu ja Keskkonnaagentuuri tehtud analüüside kohaselt on Eesti metsade linnustik vähenenud viimased nelikümmend aastat, keskmiselt 1% aastas. Lindude käekäik peegeldab ka ökosüsteemi käekäiku. Seega tegelik olukord on otseses vastuolus EL elurikkuse strateegia, põhiseaduse ja metsaseadusega paika pandud aluspõhimõtetega. Ka taastamismääruse kohaselt tuleb metsalinnustik suunata taastumisele.

Metsalindude arvukuse peatamiseks on üks oluline meede kuupäevalise raiekeelu kehtestamine. Tartu Ülikooli tehtud analüüsi kohaselt hakkab iga aasta pesitsusaegsete raiete tõttu vähemalt 80 000 linnupoega. Küsitluste kohaselt toetab pesitsusrahu kehtestamist nii riigi- kui erametsades 93% ja seda ei toeta 6% Eesti elanikest.⁹ Rohkem kui 5000 allkirjaga vastava petitsiooni menetlemise tulemusena Riigikogu keskkonnakomisjonis toimunud arutelul 27.09.2021 nõustus keskkonnaministeeriumi esindaja, et LKS vajab selles küsimuses täpsustusi ning oluline on muuta regulatsioon kõigile osapooltele selgemaks, jättes samas piisava kaalutlusruumi. Keskkonnaameti esindaja leidis, et kaitsealadel raierahu pikendamine ei avalda olulist majanduslikku mõju, sest kaitsealade raiemaht on üldisest raiemahust suhteliselt väike osa ning et raierahu kehtestamine majandusmetsades ja erametsades omab suuremat majanduslikku mõju. Keskkonnaameti esindaja oli ka seda meelt, et looduskaitseaduse väljatöötamisel tuleb Keskkonnaametile anda piisav ja selge õigus seada metsateatisele piiranguid.¹⁰

9

<https://www.eoy.ee/ET/enamik-eestimaalasi-toetab-raiemahu-vahendamist-riigimetsas-ning-yldist-kev-adist-pesitsusrahu/>

¹⁰ <https://www.riigikogu.ee/download/fbabc79a-4875-48c8-bef5-a57b23f4ea44>

Riigikogu keskkonnakomisjon vastas kollektiivse pöördumise algatajatele 16.11.2021 kirjaga nr 1-6/21-83/3¹¹, et "Keskkonnaministeerium (KeM) on ette valmistanud looduskaitseeaduse (edaspidi LKS) muudatuse, millega on kavas kehtestada raierahu perioodil 15.04-15.07 kõigil kaitstavatel aladel kui linnustiku ja ka muu loodusliku mitmekesisuse seisukohast kõige olulisematel aladel. Lisaks teeb KeM ettepaneku lisada LKS § 55 lõike 6.1 punkti 2 (millega on üle võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ (edaspidi linnudirektiiv)) täiendus, mille kohaselt on lindude tahtlik häirimine keelatud, kuivõrd see on linnudirektiivi eesmärkide seisukohast oluline. Nimetatud täiendus viib LKS paremini vastavusse linnudirektiiviga ja annab Keskkonnaametile (KeA) kaalutlusruumi võimalike erandite tegemiseks. Vajadusel saab KeA ka raietööde eelduseks oleva metsateatise registreerimisel arvestada, mis ajavahemikul, millistes metsatüüpides, millised linnud pesitsevad ja millised raied neid pesitsusajal enim ohustavad ning sellest lähtuvalt kaaluda, kas raietöid ajaliselt piirata ja/või seada metsateatisele muud kõrvaltingimused. Metsaseaduse muudatusega on plaanis anda Vabariigi Valitsusele volitus ka väljaspool kaitstavaid alasid seada kuni kaheks kuuks piiranguid raietele, mis annab võimaluse määrusega seada puistute kaupa raietöödele ajalised piirangud. Volitusnorm võimaldab senisest enam arvestada, millistes kasvukohtades ja metsatüüpides on vajadus pesitsusaegse raierahu pidamiseks kõige suurem ning sotsiaalmajanduslik mõju proportsionaalne seatava piiranguga. Kuna raie on tihti seotud majandustegevusega, siis Vabariigi Valitsuse tasandil määruse andmine võimaldab tasakaalukamalt hinnata majandus- ja keskkonnamõjusid keelu kehtestamisel. Lisaks täiendatakse LKS §-i 55 lõikega, mis sätestab, et tegevuste kavandamisel ja elluviimisel, sh raidmete purustamisel ja teisaldamisel tuleb vältida looduslikult esinevate lindude häirimist ning pesade ja munade hävitamist ja kahjustamist või pesade kõrvaldamist. Tegemist ei ole uue nõudega, vaid § 55 lõikes 6.1 olevate linnustiku kaitset käsitlevate sätete täpsustamisega. Säte on vajalik, et enne tegevuste kavandamist ja elluviimist isikud veenduksid, et tegevusega ei kaasneks § 55 lõikes 6.1 toodud keelu rikkumist. Keskkonnaministeeriumist laekunud teabe kohaselt käib hetkel töö eelnimetatud muudatusi käsitleva eelnõuga ning lähiajal loodetakse see edastada Vabariigi Valitsusele Riigikogule esitamiseks. Riigikogu keskkonnakomisjon mõistab pöördujate muret pesitsusrahu tagamise pärast ja eelnõu saabumisel Riigikokku kaasab pesitsusrahu regulatsiooni kehtestamise aruteludesse ka kollektiivse pöördumise esitajad."

Eelpool kirjeldatud eelnõud keskkonnaühendustele seni tutvustatud ei ole ning teema ei kajastu ka käesolevas muudatuste pakettis. Samas on pesitsusrahu nõude seadmise vajalikkus endiselt aktuaalne ning teema vajab reguleerimist.

ETTEPANEK

Teha parandused ja täiendused LKS järgmistesse paragrahvidesse:

1) LKS § 14 täiendada lõikega 7 järgmises sõnastuses: „(7) Loomastiku kaitseks nende sigimisperioodil on pindalaliselt kaitse alla võetud kaitstavatel loodusobjektidel metsaraie keelatud ajavahemikul 15. märtsist kuni 31. augustini, välja arvatud § 17 sätestatud kaitstaval loodusobjektil vajalike tegevuste läbiviimiseks”.

¹¹

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/9e09c4c8-cece-4d1e-8386-f7b295b145ed/>

2) LKS § 55 täiendada lõikega 6.2 järgmises sõnastuses: „(6.2) Looduslikult esinevate lindude pesade ja munade hävitamise ja kahjustamise ning pesitsemise ja poegade üleskasvatamise aegse häirimise vähendamise eesmärgil on metsaraie keelatud ajavahemikul 15. aprillist kuni 15. juulini, välja arvatud käesoleva seaduse § 14 lõikes 7 sätestatud juhul”.

6. Loodusreservaadis looduse kaitse eesmärgil lubatavad tegevused

Loodusreservaadis tagatakse looduslike koosluste säilimine ja kujunemine üksnes looduslike protsesside tulemusena, nagu on ette nähtud LKS § 29 lõikes 1. Sama paragrahvi lõikes 3 viidatakse siiski ka kaitse korraldamise võimalusele loodusreservaadis. Senises praktikas on jäänud õigusselgusetuks ja puudulikult tõlgendatuks olukorrad, kus loodusreservaadi kooslusi mõjutavad mittelooduslikud protsessid.

Esiteks tuleks võimaldada loodusreservaadis võõrliikide eemaldamine. Kui loodusreservaati tekib nt vereva lemmaltsa kolle või kanada lagle pesitsusasarukond, puudub Keskkonnaametil selge arusaam nende kohese ja tingimusetu eemaldamise võimaldamiseks LKS-i alusel. Võõrliikide eemaldamist reguleerib LKS § 57 lg 3, ent praktikas ei ole Keskkonnaamet pidanud võimalikuks seda loodusreservaadis rakendada ning invasiivne võõrliik kui ohuallikas looduslikele kooslustele saab kasutada loodusreservaati pagulana ning edasise levimise koldena.

Teiseks puudub selge õiguslik alus loodusreservaadis loodusliku veerežiimi taastamiseks. Näiteks sihtkaitsevööndis on võimalik seda teha, kui see on kaitse-eeskirjas ette nähtud (LKS § 30 lg 4 p 1), loodusreservaadis selline õiguslik alus puudub. Inimtekkeliste kraavide mõju loodusreservaadis ei ole ilmselgelt käsitletav looduslike protsesside tulemusena LKS § 29 lg 1 tähenduses. Praktikas on näiteks tekkinud probleem Alam-Pedja LKA-I, kus ei olevat võimalik loodusreservaatides olevaid kraave likvideerida (ehkki juba rahastatud projekt võimaldaks sellise tegevuse teostamist), mistõttu ei saa looduslikku veerežiimi taastada ka sama kraavi(süsteemi) valgala piires ümbritsevates sihtkaitsevööndites.

ETTEPANEKUD

1) analüüsida ning kinnitada, kas LKS § 29 praegune sõnastus on Kliimaministeriumi hinnangul piisav alus loodusreservaadi kooslusi mõjutavate mittelooduslike protsesside kõrvaldamiseks;

2) kui see analüüs ei anna ühest kinnitust LKS praeguse sõnastuse juriidilise piisavuse kohta, täiendada LKS § 29 lõigetega 5 ja 6:

„(5) Loodusreservaadis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud võõrliigi isendi eemaldamine.

(6) Loodusreservaadis võib kaitse-eeskirjaga lubada veerežiimi taastamist.“ ja

3) muuta lõike (2) lõpuosa: ”..... käesoleva paragrahvi lõigetes 3–6 sätestatud juhtudel”.

7. Senisest ulatuslikum teede ja tehnorajatiste lubamine sihtkaitsevöönditesse

LKS § 30 lg 4 p 6 muudatusega plaanitakse kaitstava loodusobjekti säilitamiseks vajalike tegevustena või tegevustena, mis seda objekti ei kahjusta, lubada sihtkaitsevööndis kaitse-eeskirjaga tootmisotstarbeta ehitise püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või riigikaitse tarbeks **ning tee või tehnovõrgu ja -rajatise rajamist** ning olemasolevate ehitiste hooldustöid.

Muudatus seisneb selles, et kui kehtiv LKS lubab tee ja tehnovõrgu rajatise rajamist vaid kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või riigikaitse tarbeks, siis kavandatav eelnõu lubaks neid tegevusi sihtkaitsevööndites esiteks täpsustamata eesmärgil ning teiseks ka väljaspool kaitseala paiknevate kinnistute omanikud saaksid enda kinnistu tarbeks rajada kaitsealale tee või tehnorajatise.

Ei saa kuidagi nõustuda eelnõu seletuskirjas märgituga, et võimalusel rajada tee ja tehnovõrgu ja -rajatis kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndis ei ole kaitstava loodusobjekti kaitseväärtustele püsivat mõju. Nii teede kui ka tehnovõrkude ning -rajatiste rajamise eelduseks on raadamine ning teed ja rajatised jäävad maastikku püsivalt killustama.

Väga paljudele liikidele ja kooslustele on aga ohuks just elupaikade killustumine. Sihtkaitsevööndisse avatud võimaluste andmine teede ja taristu rajamiseks ohustab ilmselgelt SKV-de kaitseväärtuste säilimist, eriti arvestades taastuvenergeetika taristu ehitamise buumi.

ETTEPANEK

Mitte lubada sihtkaitsevööndites täiendavat teede, tehnovõrkude ja -rajatiste ehitamise õigust.

II Metsaseaduses kavandatavad muudatused

EKO tervitab punkte **24** ja **25**, mis lubavad olenemata eraldiste piiridest teostada vaid kuni 5-hektarilisi lageraielanke varasema 7 asemel. Muudatuse mõju on aga kaduvväike, sest juba juulis 2024 kehtivate metsateatiste andmetel on keskmine kavandatud raielangi pindala riigimetsas 2,2 ja erametsas 1,4 hektarit; samuti moodustavad viiest hektarist suuremate eraldiste osakaal vaid 1,6% kõikide majandusmetsas asuvate eraldiste koguarvust. Kaugeltki ei kompenseeri see meede elurikkuse jaoks neid metsaseaduse muudatusi, mis on suunatud metsamajandamise intensiivistamisele.

1. Istandikud

Kuna eelnõus kavandatud istandike regulatsioon on osutunud õigusvastaseks, on keskkonnaühendused saanud Kliimaministeeriumilt 03.09.2024 kohtumisel kinnituse, et algselt plaanitud kujul istandikke puudutavat regulatsiooni ei kehtestata.

Kuna EKOLE arvamuse avaldamiseks saadetud eelnõus on istandike regulatsioon kavandatud, esitame siiski seisukohad ka eelnõu selle osa kohta.

Istandike rajamise kahjulikkus

Seaduseelnõu lubab istandike rajamist 76 000 hektarile kasutuseta põllumaadele. Seletuskirjas on korduvalt mainitud teadmiste puudumist istandike pikaajaliste keskkonnamõjude kohta Eestis. Teistes Euroopa riikides läbi viidud uuringuid aga näitavad istandike liigivaesust võrreldes looduslike puistutega, samuti väiksemaid süsinikuvarusid.

Istandike rajamine on vastuolus EL taastamismäärusega, mille kohaselt peab looduse kehv seisund 7 aasta pärast olema taastunud 20% maismaast. Juba praegu on põllumajandusmaastike elustik (sh inimestele eluliselt vajalikud tolmendajad ja põllumaastiku linnuliigid) Eestis kahanemas. Istandike rajamine kasutuseta põllumaadele annaks tugeva hoobi aina kahanevatele põllumajandusmaastike liikidele ja kooslustele, sest nendele liikidele on istandik sobimatu elupaik.

Künklikes pärandmaastikes nõlvadele istandike rajamine võib hoogvihmadega ja külmumata pinnaselt lumesulamise ajal põhjustada ulatuslikku mullaerosiooni. Sellega väheneb nii toitainetega varustus kui puistute põuakindlus. Lisaks on kamardunud aladele istandike rajamine seotud suure süsinikuemissiooniga. Olenevalt istutuseks kasutatud meetodist ei tarvitse istandik oma kasvuaja jooksul süsihappegaasi sidujaks saadagi.

Seaduseelnõu lubab istandikes kasutada võõrpuuliike. Invasiivsed võõrliigid võivad hakata väljaspool istandikke aktiivselt levima ning teistest riikidest pärit istikud võivad põhjustada muutusi meie kohalike puuliikide genofondis (nt võivad männid muutuda kiduramaks ja jändrikumaks). Hüppeliselt võib tõusta puuhaiguste levik eeskätt külmakahjustuste tõttu ja levida looduslikesse metsadesse. Väetamine ja intensiivne majandamine viib pikemas perspektiivis muldade väljakurnamiseni ja mullaelustiku degradeerumiseni. Ühevanuste puude monokultuurid on tuleohtlikud, eriti põuastel aegadel. Kliimamuutuste ajastul on seega suuremahuliste istandike rajamine vastuvõetamatu. Istandikest pärit kiirekasvuline puit on ebakvaliteetne ning sobiks üksnes hakkeks, põletamiseks. Istandike puidust ei saaks teha kestvustooteid, mis talletaksid süsinikku pikaajaliselt.

Vastuolu õigusaktidega

Looduslike metsade raadamisel istandikeks on nii JRC¹² kui ka FSC¹³ hinnangul negatiivne mõju ning selline tegevus on vastuolus nii FSC kui PEFC standardiga. Lisaks juba eelpool mainitud EL looduse taastamise määrusele on metsamaale istandike rajamine vastuolus Euroopa Liidu 2023. aastal kehtestatud raadamismäärusega (European Union Deforestation Regulation ehk EUDR), mis keelab looduslike metsade raadamise tagajärjel toodetud saaduste turustamise ja ekspordi. Keskkonnaühendustele teadaolevalt on Kliimaministerium seda õiguslikku vastuolu ka juba avalikult kinnitanud.¹⁴

¹² <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC122719>

¹³ <https://www.fao.org/bioenergy/27836-01ae7b403ad8a498b9e2ccfdafae65706.pdf>

¹⁴ "Ministeriumi plaan osutus seadusevastaseks, autor pääseb vallandamisest" - Postimees, 28.04.2024.

<https://www.postimees.ee/8085254/ministeriumi-plaan-osutus-seadusevastaseks-autor-paaseb-valla-ndamisest>

Arusaamatuks jääb, mis põhjusel on istandike n-ö keelualadest välja jäänud kohalike omavalitsuste tasandil kaitstavad loodusobjektid, ning kuidas hakkab toimuma sellistele loodusobjektidele istandike rajamise otsustamine.

Eelnõu vastuolu õigusselgusega

Juhul, kui istandikke puudutav normistik eelnõusse siiski alles jääb, juhime tähelepanu, et selles on praegusel kujul ka olulisi normitehnilisi puuduseid. Eelnõus kavandatud istandikke puudutav normistik on ilmselgelt toores ja vastuoluline. Seletuskirja kohaselt loetakse metsaregistrisse kantud istandikud edaspidi metsamaaks, ent märgitakse, et tulevikus ei kehti istandikele metsaseadusest tulenevad piirangud. **Samas puudub eelnõust norm, mis välistaks istandikele metsaseadusest tulenevate piirangute kohaldamise.** Kliimaministeeriumi ja keskkonnaühenduste 03.09.2024 kohtumisel esitasid ministeeriumi esindajad selgituseks erinevaid vastuolulisi väiteid: a) kui istandik kantakse metsaregistrisse, siis seda ei loeta metsaks, b) et istandik ei jää metsamaaks, vaid maatulundusmaaks ning c) et istandike majandamise nõudeid ei kehtestata seaduses, vaid ministri määruuses.

EKO liikme Keskkonnaõiguse Keskuse hinnangul ei oleks metsaseadusest tulenevate piirangute (nt raieingimuste jm) välistamine istandikele ministri määruusega õiguspärase, kuna see rikuks Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevat põhimõtet, et riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel (PS § 3). Otsustamisel, mida tohib Riigikogu delegeerida täitevvõimule ja mida mitte, tuleb lähtuda olulisuse kriteeriumist: „Seadusandja peab kõik põhiõiguste seisukohalt olulised küsimused otsustama ise ega tohi nende sätestamist delegeerida täitevvõimule. Täitevvõim võib seadusega kehtestatud põhiõiguste ja vabaduste piiranguid üksnes täpsustada, mitte aga kehtestada seaduses sätestatuga võrreldes täiendavaid piiranguid.“¹⁵ Seadusandja saab delegeerida keeldude ja käskude andmise määruusandjale, ent volitusnormist peab olema piisavalt selge isiku õiguste riive võimalik ulatus.

Ehkki praegusel juhul on seletuskirjast nähtuvalt plaanis pigem istandike (omanike) vabastamine piirangutest, võib see teiselt poolt tuua kaasa täiendavaid piiranguid keskkonnaalastele õigustele. Kuna istandike rajamise võimaldamisel võib olla oluline negatiivne keskkonnamõju, võib see mõjutada igaühe keskkonnaalaseid õigusi.

Kõik piirangud ei pea tulenema seadusest, ent praegusel juhul ei oleks tegemist piirangute täpsustamisega ega väga konkreetse üksiku piirangu üle otsustamise volituse andmisega, vaid **põhimõttelise õigusliku regulatsiooni delegeerimisega täitevvõimule.** Kavandatud volitusnorm (eelnõus esitatud MS § 3 lg 9) on nii üldine, et sellest ei nähtu täitevvõimule mingit seadusandja juhust, kuidas istandike majandamine peab toimuma. **Sellisel kujul rikuvad kavandatavad normid kindlasti õigusselguse põhimõtet.**

ETTEPANEKUD

- 1) Jätta seadusemuudatused istandike kohta eelnõust kavandatud kujul välja. Kliimamuutuste ja elurikkuse kriisi kontekstis on mõeldamatu rajada intensiivselt

¹⁵ Põhiseaduse kommentaarid. PS § 3 kommentaar, p 165.

<https://pohiseadus.riigioigus.ee/v1/eesti-vabariigi-pohiseadus/i-uldsatted-ss-1-7/ss-3-pohiseaduse-uli-muslikkus-ja-reservatsioon#pk-44>

majandatavaid alasid, mis kurnavad mullastikku, ohustavad põhjavett ja mille pikaajalised mõjud on teadmata.

- 2) Juhul, kui plaanitakse istandikke võimaldada, tuleb välistada nende rajamine metsamaale ja ohustatud liikide elupaikadesse. Mittemetsamaale võib lubada istandikke üksnes juhul, kui seal pole looduskaitselisi väärtusi (sealhulgas üheselt välistada nende rajamine kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaale), mitte rajada üheliigilisi istandikke ning keelata võõrliikide ja väetiste kasutamine.
- 3) Juhul, kui istandike rajamise plaaniga soovitakse jätkata, tuleb selleks vajalike normide koostamisega alustada otsast peale, et luua selge ja vastuoludeta õiguslik normistik. Uues menetluses peavad olema paika pandud ka üheselt mõistetavad regulatsioonid istandike lõpliku pindala kohta, aga ka suunised elustiku poolest mitmekesise istandiku rajamiseks (mitmeliigilised, looduslike elementidega kultuurid). Samuti ootame, et istandikes oleksid lubatud üksnes Eestist ja Lätist pärit algmaterjal (nii seemned kui istikud); pestitsiidikasutus, väetamine ja võõrliigid aga keelatud. Üldjuhul võiks istandikke põllumajandusmaale rajada vaid vähemalt 100 ha suuruste põllumassiivide liigendamiseks ja veekaitsevööndite laiendamiseks kuni 10% ulatuses iga massiivi pindalast. Enne regulatsioonide jõustumist tuleb läbi viia ökoloogilised mõjuanalüüsid.

2. Püsimeetsanduse defineerimine

Punktiga **15** täiendatakse seaduse 4. peatükki §-ga 23.2, milles täpsustatakse püsimeetsanduse mõistet ja seatakse tingimused metsa majandamiseks püsimeetsana.

Hetkel kehtivad tingimused püsimeetsandusele tagavad piisavalt tiheda puistu säilimise ja metsa kui elupaiga jätkuva toimimise. Metsaseaduse muudatusega aga muudetakse tingimusi selliselt, et püsimeetsanduse sildi all saaks raiuda juba noori metsi nii hõredaks, et püsimeetsanduse mõiste muutuks sisutuks ning asenduks tööstusliku metsamajandamisviisiga. Seletuskirja punkti 15 kohaselt saab püsimeetsana majandamist alustada puude seemnekandvuse ea saavutamisel ning ei pea ootama metsaseaduse järgset raievanuse saavutamist. Praktikas tähendab see aga, et näiteks männikuid saab püsimeetsades raiuda juba 30-aastaselt, mitte raiekuupsena, 90-aastaselt. Valikraiega tehtavate häilude läbimõõt suureneks 20–25 meetrilt 40 meetrile ja lagedaks saaks raiuda 30% metsa pindalast. Sisuliselt kujutavad need võtted alternatiivi raievanuse otsesele alandamisele^{16 17}, mis oleks senistest püsimeetsanduse põhimõtetest väga kauged.

Eelnõuga plaanitud muudatused püsimeetsanduse punktis tooksid kaasa ka olulise muudatuse piiranguvööndite metsade majandamispiirangutes, sest muudatused võimaldaksid edaspidi püsimeetsaks registreeritud piiranguvööndi metsas oluliselt leebemate reeglitega eelpoolkirjeldatud võtetega raiuda. See omakorda toob kaasa suuremahulise ökoloogilise mõju, mida pole eelnõud koostades hinnatud. Samuti mõjutaksid eelnõus olevad püsimeetsanduse all kirjeldatud muudatused oluliselt LKS muutmise eelnõu punktis 6 kirjeldatud hüvitus- ja leevendusalaade mõttekust, sest see poleks enam hüvitatava alaga samaväärne. Muudatus tooks kaasa ka LKS § 70.1 lõikes 3 sätestatud ka Natura 2000

¹⁶

<https://epl.delfi.ee/artikkel/120317989/kaido-kama-arimeestele-tekitatakse-tagauks-mille-abil-metsa-ruustamas-kaia>

¹⁷ <https://www.err.ee/160944424/faristamo-eller-ja-vello-keppart-mets-kas-on-voi-seda-ei-ole>

hüvitusmeetmete mõju lahjenemise ning nõuete lahjenemise hüvitusalade puhul taastuvenergia loa tingimuses.

Eelnõus pakutud kriteeriumid tooksid kaasa metsade nii intensiivse raie, et need ei oleks enam sobivaks elupaigaks ei liikidele ega tagaks ka inimestele oluliste kodumetsade, marja-, seene- ja puhkemetsade säilimist. **Uusi raievõtteid ja nende sobivust eri metsakooslustes püsimeetsanduse praktiseerimiseks võimaldab piisaval hulgal katsetada ja uurida eelnõuga seadusse lisatavad sätted metsanduslikuks teadus- ja arendustegevuseks.**

ETTEPANEK

Jääd metsaseaduses praeguse metsaseaduse püsimeetsanduse regulatsiooni juurde ja loobuda eelnõus kavandatavatest muudatustest.

3. Metsanduse arengukavast (MAK) loobumine

Eelnõu punktiga 11 tunnistatakse kehtetuks MS § 7, milles on sätestatud kohustus koostada metsanduse arengukava kümneks aastaks. Praeguse metsaseaduse järgi kaasatakse arengukava koostamise töögruppi metsandusega tegelevad uurimisasutused ning muud olulised metsandusega seotud huvigrupid, sh ökoloogilise, sotsiaalse, kultuurilise ja majandusliku huvi esindajad. Metsanduse areng oleks seega edaspidi vaid poliitilise tasandi otsus. Arengukava koostamisest loobumine vähendab avalikkuse ja huvigruppide võimalusi metsanduse arengutesse sekkuda ning mõjub seetõttu halvasti demokraatlikule protsessile metsanduses. Erinevate huvide kaalumise on aga üks säästva metsanduse alustalasid.

ETTEPANEK

Jätkata metsanduse arengukavade koostamisega või leida uus lahendus, mis võimaldaks metsanduse küsimuses ühiskondlikku kokkulepet saavutada.

4. Kodumetsade kaitse

Inimeste kodu- ja puhkemetsad on pikalt olnud õigusliku kaitse ja selge regulatsioonita. Probleem tekkis pärast 2008. aastat, kui metsaseadusest kustutati kaitsemetsade kategooria, sest inimeste kodumetsad (RMK kasutab mõistet "kõrgendatud avaliku huviga alad" ehk KAH-alad) – asulalähedased metsad ja puhkemetsad kuulusid varem kaitsemetsade kategooriasse ja olid intensiivsest majandamisest seetõttu väljas. Kodumetsad on olulised säilitada metsaliikide levimiseks ja säilimiseks vajalike koridoridena. Kodumetsad on ka osa üle-eestilisest rohevõrgustikust, mis on tänaseks suurte raiemahtude tõttu killustunud. Kui kodumetsad oma kaitsefunktsiooni ei saa täita, halveneb inimeste elukeskkond õhu- ja mürareostuse tõttu, suureneb tuuleerosiooni oht. Kahjustada võivad saada looduslikud pühapaigad, rekreatsioonialad ja pärandmaastikud. Kodumetsade kaitset on ka avalikkus nõudnud 2022. aastal [rahvaalgatusega](#).

Kodumetsade paremat kaitset aitaks tagada kaitsemetsade kaitse regulatsiooni taastamine metsaseaduses.

ETTEPANEK

Lisada eelnõusse kodumetsade kaitse regulatsioon, milleks sobib näiteks kuni 2008. aastani kehtinud kaitsemetsade kategooria taastamine ning lubades neis vaid püsimeetsanduse võtted.

III Jahiseaduses kavandatavad muudatused

Üldise kommentaarina märgime kogu eelnõu, st nii LKS kui JahiS osas, et hetkel ei ole selgelt arusaadav, millises olukorras rakenduvad trahvid nõuete rikkumise eest ning millal rakenduvad keskkonnakahju hüvitamise sätted, sh kas need rakenduvad paralleelselt või mitte. Samuti on ebaselge, kuidas toimub keskkonnakahju tuvastamise akti koostamise järgselt selle edasine menetlemise kord, st kas selle sissenõudmine toimub ainult kohtu kaudu Keskkonnaameti poolt või on selleks ette nähtud mõni muu menetlus, kuna menetluskord puudub. Kui menetlus tuleneb keskkonnavastutuse seadusest, tuleks seda ka selgitada.

1) Jahiulukite kaitse on puudulik

Kavandatava LKS § 77¹ lõike 8 kohaselt arvestatakse liigi, välja arvatud jahiluki, isendiga tehtud ebaseaduslike toimingute, hävitamise, elujõuetuseni vigastamise, loodusest eemaldamise, tahtliku häirimise, pesade või munade tahtliku hävitamise, pesade kõrvaldamise või isenditega või nende selgelt äratuntavate kehaosadega või nendest valmistatud toodete või muude kaupadega tehtavate tehingute eest keskkonnakahju 128–7000 eurot isendi kohta.

Jahiseaduses tehakse eelnõu kohaselt muudatus §-s 48, tõstes uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäära 2000 eurolt 8000 eurole, kuid jättes alammäära 3 eurot samaks nagu ka uluki elupaiga hävitamise ja kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäära, mis on 96 eurot.

LKS ja jahiseaduse normide võrdlusest nähtub, et jahiseaduse eelnõu on jäänud kahju hüvitamist eeldavate ebaseaduslike tegevuste osas väga kitsaks, hõlmates vaid isendi ebaseaduslikku hukkamist ja elupaiga kahjustamist ja hävitamist.

Tekib küsimus, miks ei pea keskkonnakahju hüvitama mitte jahi eesmärgil jahiluki (sh jahilinnu) elujõuetuseni vigastamisel, loodusest eemaldamisel, tahtlikul häirimisel, pesade või jahilinnu munade tahtliku hävitamise ning pesade kõrvaldamise puhul?

Näiteks kormoran on jahiliik, kelle munakurnasid laidudel sageli inimese poolt rüüstatakse (pekstakse puruks) ning pesapoegi surmatakse. **Praeguse ja ka kavandatava regulatsiooni kohaselt puudub võimalus nõuda LKS alusel kormorani munade hävitamise eest kahju hüvitamist isikutelt, kes pesi rüüstavad**, kuna tegu on jahilukiga, kes vastavate sätete kohaldamisalast sõnaselgelt välistatakse.

Samas ei sätesta ka nt jahiseaduse § 48 kahju hüvitamise sätted kahju hüvitamise korda jahilindude munade hävitamise või kahjustamise eest ning seda ei tulene ka Vabariigi Valitsuse 01.06.2013 jõustunud ning seniajani kehtinud määrusest nr 79 „Jahiluki

ebaseadusliku hukkamise või jahiluki elupaiga hävitamise või kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju arvestamise alused ja kahjumäärad¹⁸. Viidatud määruse § 1 kohaselt loetakse jahiluki ebaseaduslikuks hukkamiseks jahiluki isendi hukkamist või jahilinnu muna korjamist, kui selle tegevusega kaasneb seaduse või seaduse alusel antud õigusakti nõuete rikkumine.

Munade ebaseaduslikku kahjustamist või hävitamist praeguses regulatsioonis ebaseaduslikuks hukkamise viisina ei loetleta, kuigi hukkamine võib toimuda nt ka muna purustades või seda muul moel kahjustades. Eelnev kommentaar ei puuduta ainult kormorani, vaid kõiki jahilinde, kellele pesade või munade kahjustamise, hävitamise jmt ebaseaduslike tegevustega põhjustatud ebaseadusliku kahju hüvitamine on tulevase LKS § 77.1 lg 8 alt väljas.

Eraldi märgime, et kormoran puudub hetkel ka viidatud määruse lisast¹⁹, kus loetletakse jahiliigid ning nende ebaseadusliku hukkamisega põhjustatava keskkonnakahju hüvitamise määrad. Kuigi kormorani arvukus on kõrge, on kõrge ka tema pesarüüste tase inimeste poolt ning vastava sanktsioneeriva regulatsiooni puudumine soodustab rüüstamist. Tähelepanu väärrib siinjuures, et kormoran on liik, kellele kohaldub ka keskkonnavastutuse seaduse regulatsioon.²⁰

2) Uluki elupaiga hävitamise ja kahjustamisega tekitatud kahju ülemmäär 96 eurot ning uluki ebaseadusliku hukkamisega tekitatud kahju alammäär 3 eurot peavad tõusma

On positiivne, et uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemäärastatakse Jahiseaduse § 48 kohaselt 2000 eurolt 8000 eurole, kuid alammäär jääb samaks, 3 eurole. Uluki elupaiga hävitamise ja kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäär jääb samuti endiselt 96 euro tasemele.

Kindlasti on vajalik tõsta ka elupaiga hävitamise ja kahjustamise ülemmäära, kuna elupaik on liigi sigimiseks, toitumiseks jm ellujäämiseks vajalike tingimuste kogum, millest liik sõltub. Liiatigi on need määrad aastast 2011 ehk 13 aastat püsinud samana.

Samuti on **3 eurot jahiliigi ebaseadusliku hukkamise eest selgelt liiga väike kahju hüvitamise summa, mille säilitamine jahiseaduses ei ole kohane**, eriti arvestades, et vastavat määrust on plaanis paralleelselt seadusemuudatusega ka muuta, nii et need hakkaksid kehtima üheaegselt. Võrdlusena võib tuua Soomes 2002 aastal kehtestatud²¹, kuid tänava sügisel muutmisele minevad isendite rahalised väärtused, mis nt künnivarese puhul on 135 eurot (Eestis 3 eurot), kormorani puhul 235 eurot (Eestis määramata), rääkspart 252 eurot (Eestis 20 eurot) jne.

Kahju hüvitamisega seotud Looduskaitse seaduse rakendusaktidest on Vabariigi Valitsuse 8. aprilli 2005 määruse nr 69 „Kaitstava loodusobjekti või kaitsmata loomaliigi isendi hävitamise või kahjustamisega ning võõrliigi isendi loodusesse laskmisega tekitatud keskkonnakahju hüvitamise kord ja hüvitise määrad“ osaliselt I kaitsekategooria loomaliikide

¹⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/129052013010>

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1290/5201/3010/lisa1.pdf#>

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13014802>

²¹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020009>

isendite kahjustamise ja hävitamise osas juba avalikustamisele esitatud paketi muutmisel, kuid see määrus vajab kindlasti tervikuna ajakohastamist. Palume meid sellesse protsessi edaspidi kaasata.

ETTEPANEKUD

- 1) Täpsustada, millal kohaldub jahilukile kahju hüvitamise kontekstis looduskaitseeadus ja millal jahiseadus. Kuna väljaspool küttimise perioodi ning mitte jahieesmärkidel liigi ja tema järelkasvu kahjustamine (v.a. eritingimused võõrliikide osas) ei peaks ka jahilukite puhul jääma hüvitamise nõudeta, tuleks sellistes olukordades kohaldada ka jahiliikidele § 77¹ lg 8.
- 2) Selgitada ja täpsustada kahju hüvitiste väljanõudmise korda ning seda, kas trahvid LKS rikkumise eest ning kahju hüvitamine rakenduvad paralleelselt või erinevates olukordades ning mille alusel KeA otsustab kahju hüvitamise nõude esitamise.
- 3) Kui LKS jahiliikidele siiski kahju hüvitamise kontekstis kohalduma ei hakka, siis täpsustada jahiseaduse § 48 nii, et uluki ebaseaduslik hukkamine hõlmaks ka jahiliikideks olevate lindude pesade ja munade ebaseaduslikku kahjustamist ja hävitamist.
- 4) Samuti täiendada sel juhul Vabariigi Valitsuse määruse nr 79 „Jahiluki ebaseadusliku hukkamise või jahiluki elupaiga hävitamise või kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju arvestamise alused ja kahjumäärad“ §-i 1, laiendades jahiluki ebaseadusliku hukkamise definitsiooni lindude munade korjamiselt ka munade kahjustamisele ja hävitamisele, lisada määruse lisa 1 liikide hulka kormoran ning tõsta tänaseks juba aegunud kahju hüvitamise määrasid kõigi liikide osas.
- 5) Tõsta oluliselt uluki elupaiga hävitamise ja kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäära.
- 6) Tõsta oluliselt uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju alammäära.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator